

Przegląd Prawno-Ekonomiczny

REVIEW OF LAW, BUSINESS & ECONOMICS

lipiec-sierpień-wrzesień

Nr 44/1
(3/2018)

WYDZIAŁ ZAMIEJSKOWY
PRAWA I NAUK
O SPOŁECZEŃSTWIE | **KUL**

WYDAWCA

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II | Wydział Zamiejscowy Prawa i Nauk o Społeczeństwie
w Stalowej Woli

ADRES REDAKCJI

Redakcja „Przeglądu Prawno-Ekonomicznego” | 37-450 Stalowa Wola, ul. Ofiar Katynia 6a |
e-mail: ppe@kul.pl

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

dr Artur Lis – redaktor naczelny (editor-in-chief) | dr David W. Lutz (Holy Cross College w Notre Dame, USA) | dr Dariusz Żak – zastępcy redaktora naczelnego (associate editors) | dr hab. Grzegorz Wolak – sekretarz redakcji (administrative editor) | dr hab. Piotr T. Nowakowski – redaktor ds. międzynarodowych (international editor) | dr Filip Ciepły, dr Isaac Desta (Holy Cross College w Notre Dame, USA), dr Dorota Tokarska, dr Dominik Tyrawa, dr Timothy Wright (Holy Cross College w Notre Dame, USA) – redaktorzy tematyczni (subject editors) | dr Piotr Pomorski – redaktor statystyczny (statistical editor) | mgr Agnieszka Lis – redaktor językowy polskojęzyczny (Polish-language editor) | mgr Tomasz Deptuła (USA) – redaktor językowy anglojęzyczny (English-language editor) | prof. dr hab. Nikolaï Gołowaty (UKRAINA) – redaktor językowy rosyjskojęzyczny | dr Judyta Przyłuska-Schmitt – redaktor konsultant (consulting editor) | mgr Rafał Podlesny – redaktor techniczny (layout editor)

RADA NAUKOWA

ks. prof. dr hab. Antoni DĘBIŃSKI (Rektor KUL Lublin) | prof. dr hab. Thomas BURZYCKI (Holy Cross College w Notre Dame, USA) | prof. dr hab. Wiktor CZEPURKO (Ukraina) | dr hab. Leszek CWIKŁA (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Czesław DEPTUŁA (KUL Lublin) | dr hab. Marzena DYJAKOWSKA (KUL Lublin) | abp. prof. dr hab. Andrzej DZIĘGA (Szczecin) | dr hab. Krzysztof GRZEGORCZYK (Wyższa Szkoła Humanistyczno-Przyrodnicza w Sandomierzu) | nadkom. dr Dominik HRYSZKIEWICZ (Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie) | prof. dr hab. Aleks JULDASZEW (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | prof. dr hab. Marian KOZACZKA (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Andrzej KUCZUMOW (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Pantelis KYRMIZOGLOU (Alexander TEI of Thessaloniki, Greece) | dr hab. Antoni MAGDOŃ (KUL Stalowa Wola) | ks. prof. dr hab. Henryk MISZTAŁ (KUL Lublin) | prof. dr hab. Wojciech NASIEROWSKI (University of New Brunswick) | prof. dr hab. Jurij PACZKOWSKI (Ukraina) | prof. dr hab. Pylyp PYLYPENKO (Ukraina) | prof. dr hab. Anton STASCH (European Akademy of Technology & Management, Oedheim Niemcy) | prof. dr hab. Tomasz WIELICKI (California State University, Fresno) | ks. dr hab. Krzysztof WARCHAŁOWSKI (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego)

RECENZENCI ZEWNĘTRZNI

dr hab. Leszek BIELECKI (Wyższa Szkoła Ekonomii, Prawa i Nauk Medycznych w Kielcach) | dr Walentyn GOŁOWCZENKO (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | dr hab. Mirosław KARPIUK (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) | dr Barbara Lubas (Nadbużańska Szkoła Wyższa w Siemiatyczach) | prof. dr hab. Oleksander MEREŻKO (Ukraina) | dr Kiril MURAWIEW (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | dr Łukasz Jerzy PIKULA (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach) | ks. dr hab. Tomasz RAKOCZY (Uniwersytet Zielonogórski) | dr hab. Krystyna ROSŁANOWSKA-PLICHCIŃSKA (Wyższa Szkoła Zarządzania i Ekologii w Warszawie) | dr hab. Piotr RYGUŁA (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) | dr hab. Romuald SZEREMIETIEW (Akademia Obrony Narodowej) | prof. dr hab. Jerzy Tomasz SZKUTNIK (Politechnika Częstochowska) | prof. dr hab. Dariusz SZPOPER (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) | dr hab. Andrzej SZYMAŃSKI (Uniwersytet Opolski) | dr Agnieszka OGRODNIK-KALITA (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie)

DRUK I OPRAWA

VOLUMINA.PL DANIEL KRZANOWSKI | ul. Ks. Witolda 7-9, 71-063 Szczecin | tel. 91 812 09 08 | e-mail: druk@volumina.pl

ISSN 1898-2166 | Nakład 300 egz.

Watykan, 25 kwietnia 2018 r.

Spis treści

Artykuły

KAZIMIERA JUSZKA, KAROL JUSZKA *Problematyka badawcza metodyki przeprowadzania okazania w Polsce* | 13

ELŻBIETA A. MAJ *Tajemnica w postępowaniu administracyjnym* | 22

MAGDALENA MATERNIAK *Wymóg uregulowanej sytuacji prawnej związków wyznaniowych z art. 195 §1 Kodeksu karnego* | 36

ANNA WOLSKA-BAGIŃSKA *Przesłanki ogłoszenia upadłości konsumenckiej* | 48

KRZYSZTOF BOKWA *Ekstradycja - regulacja i historia na przykładzie prawa austriackiego* | 68

JOANNA CZUCHRYTA *Dopuszczalność przeznaczenia agio na sfinansowanie spłaty z tytułu umorzenia udziałów (akcji) w spółkach kapitałowych* | 79

DAMIAN DOBOSZ *Treść wykonywania prawa własności w kontekście planowania i zagospodarowania przestrzennego* | 91

MICHAŁ GREGORCZYK, MONIKA UTRACKA *Umowy dowodowe - nowa instytucja w polskiej procedurze* | 104

KLAUDIA GRZEBIELA *Naruszenie prawa do zmiany sprzedawcy energii jako praktyka naruszająca zbiorowe interesy konsumentów* | 117

KLAUDIA KIJAŃSKA *Prawo do prywatności, a niejawne prowadzenie działań wobec cudzoziemców na gruncie ustawy o działaniach antyterrorystycznych* | 131

JAN KLUZA *Przestępstwo propagowania treści faszystowskich w świetle ostatnich doniesień medialnych. Studium przypadku z Wodzisławia Śląskiego* | 146

ALEKSANDRA NIEPRZECKA *Przyznanie do winy w postępowaniach przed międzynarodowymi trybunałami karnymi a standardy rzetelnego procesu* | 159

ŁUKASZ CHYLA *Wzrost znaczenia klauzuli hardship w międzynarodowym prawie kontraktów* | 179

BARTŁOMIEJ PYKA *Obowiązek kontraktowania w prawie przewozowym* | 193

MICHAŁ SŁUŻALEC *Wyrażenie zgody przez pacjenta na ujawnienie tajemnicy lekarskiej a jawność rozprawy głównej na gruncie kodeksu postępowania karnego* | 210

IWO JAROSZ *Wybrane problemy związane ze stosowaniem artykułu 961 Kodeksu cywilnego* | 222

ADRIAN ROMKOWSKI *Normatywne i pozanormatywne podstawy odpowiedzialności za współsprawstwo wykroczenia* | 239

PATRYCJA FIGUŁA *Zdatność ugodowa a zdatność arbitrażowa - analiza relacji na tle Kodeksu postępowania cywilnego* | 265

PAULINA KOWALSKA *Sformułowanie wniosku z art. 380 k.p.c. w zażaleniu do Sądu Najwyższego* | 277

ALEKSANDRA KULICZKOWSKA *Institucja błędu w prawie umów* | 290

TOMASZ PILIKOWSKI *Zasada rzetelnego procesu a możliwość wykorzystania dowodów nielegalnych – analiza w perspektywie ostatnich nowelizacji Kodeksu postępowania karnego* | 305

JOANNA SZUMAŃSKA *Zabezpieczenie roszczenia przez arbitra doraźnego na tle postępowania o udzielenie zabezpieczenia przed sądem powszechnym* | 324

BARBARA ZIELIŃSKA – RAPACZ *Zwolnienie ubytków wyrobów akcyzowych z podatku w Polsce na tle prawa Unii Europejskiej* | 336

ŁUKASZ CHYLA *Wyzwania polskiego arbitrażu w sporach o zaskarżanie uchwał* | 349

MARCIN MOLENDĄ, MARTA KRUHŁAYĄ *Wycena kapitału intelektualnego przedsiębiorstwa usług transportowych* | 367

Glosa

AGNIESZKA OGRODNIK-KALITA *Glosa do wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 6 lipca 2016 r., III CA 406/16* | 378

Contents

Articles

KAZIMIERA JUSZKA, KAROL JUSZKA *Research issues pertaining to the methodology of performing a police lineup in Poland* | 13

ELŻBIETA A. MAJ *The confidentiality in administrative proceedings* | 22

MAGDALENA MATERNIAK *The Requirement of regulated legal position of religious communities from art. 195 section. 1 of the Criminal Code* | 36

ANNA WOLSKA-BAGIŃSKA *Preconditions for declaring personal bankruptcy* | 48

JERZY NIKOŁAJEW KRZYSZTOF BOKWA *Extradition - regulation and history on the example of Austrian law* | 74

JOANNA CZUCHRYTA *Admissibility of financing remuneration for redeemed shares from agio* | 79

DAMIAN DOBOSZ *Content of the exercise of the ownership rights in the context of spatial planning and land development* | 91

MICHAŁ GREGORCZYK, MONIKA UTRACKA *Contracts of evidence - a new institution in the Polish procedure* | 104

KLAUDIA GRZEBIELA *Violation of the right to switch the energy supplier as a practice infringing collective consumer interests* | 117

KLAUDIA KIJĄŃSKA *Right to privacy and secret activities against foreigners based on act of counter-terrorism activities* | 131

JAN KLUZA *The crime of promoting fascist content in the view of recent media reports. Case study from Wodzisław Śląski* | 146

ALEKSANDRA NIEPRZECKA *Guilty Plea under the Proceedings before International Criminal Tribunals and the Standards of Fair Trial* | 159

ŁUKASZ CHYLA *The Rise of Hardship Clause in International Contract Law* | 179

- BARTŁOMIEJ PYKA *Obligation to contract in Carriage law* | 193
- MICHAŁ SŁUŻALEC *Consent of the patient for disclosure of professional secrecy and the principle of public while the main trial in criminal proceeding code* | 210
- IWO JAROSZ *Certain issues concerning the application of article 961 of the Polish Civil code* | 222
- ADRIAN ROMKOWSKI *Normative and beyond-normative basis of liability for co-perpetration in a contravention* | 239
- PATRYCJA FIGUŁA *Complicability and arbitrability - analysis of relationships on the background Code of Civil Procedure* | 265
- PAULINA KOWALSKA *Formulation of the application from art. 380 k.p.c. in a complaint to the Supreme Court* | 277
- ALEKSANDRA KULICZKOWSKA *Mistake in contract law* | 290
- TOMASZ PILIKOWSKI *The due process of law rule and the possibility of using illegal evi-dences - an analysis in the light the perspective of recent amendments of the Code of the Criminal Procedure* | 305
- JOANNA SZUMAŃSKA *Security of the claim made by an emergency arbitrator against the proceedings for granting security in a court of law* | 324
- BARBARA ZIELIŃSKA – RAPACZ *Exemption from excise duty in cases of lost goods in the Polish legal system compared to European Union law* | 336
- ŁUKASZ CHYLA *The challenges of Polish arbitration in shareholders' resolution disputes* | 349
- MARCIN MOLENDĄ, MARTA KRULAYĄ *Valuation of intellectual capital of a transport company* | 367

Gloss

- AGNIESZKA OGRODNIK-KALITA *Gloss on The Regional Court Judgement in Gdańsk of July 6, 2016, III CA 406/16* | 378

Magdalena Materniak

Wymóg uregulowanej sytuacji prawnej związków wyznaniowych z art. 195 §1 Kodeksu karnego

The Requirement of regulated legal position of religious communities from art. 195 section. 1 of the Criminal Code

I. Wstęp

W rozdziale XXIV Kodeksu karnego¹ wśród przestępstw przeciwko wolności sumienia i wyznania obok dyskryminacji wyznaniowej (art. 194 k.k.) i obrazy uczuć religijnych (art. 196 k.k.) umieszczono przestępstwo złośliwego przeszkadzania wykonywaniu aktu religijnego oraz przestępstwo przeszkadzania pogrzebowi, uroczystościom lub obrzędowi żałobnym (art. 195 k.k.). Art. 195 § 1 k.k. chroni wolność religijną w zakresie publicznego wykonywania aktów religijnych kościoła lub innego związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej, natomiast w art. 195 § 2 k.k., stanowiącym osobne przestępstwo, ochronie podlegają czynności związane z pochówkiem zmarłego².

W niniejszym opracowaniu zaprezentowane zostaną w sposób ogólny znamiona strony przedmiotowej przestępstwa z art. 195 § 1 k.k. oraz formy regulacji sytuacji prawnej związków wyznaniowych określone w polskim prawie. Ponadto przeprowadzone rozważania będą zmierzać do odpowiedzi na pytanie dotyczące

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks karny, Dz. U. 1997, Nr 88, poz. 553 z późn. zm., dalej: k.k.

² Zob. J. Koredczuk, *Ewolucja prawnokarnej ochrony wolności sumienia i wyznania w Polsce w latach 1989-2009*, w: *Prawo wyznaniowe w Polsce (1989-2009). Analizy - dyskusje - postulaty*, red. D. Walencik, Katowice - Bielsko-Biała 2009, s. 88; R. Stefański, *Przestępstwo złośliwego przeszkadzania wykonywaniu aktu religijnego (art. 195 §1k.k.)*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 2, s. 58-59.

zasadności wprowadzonego do art. 195 § 1 k.k. wymogu uregulowanej sytuacji prawnej kościołów i innych związków wyznaniowych.

Znamiona strony przedmiotowej przestępstwa z art. 195 § 1 k.k.

Nie można wymogu uregulowanej sytuacji prawnej związku wyznaniowego rozpatrywać w oderwaniu od pozostałych znamion strony przedmiotowej przestępstwa złośliwego przeszkadzania w wykonywaniu aktów religijnych³. Art. 195 § 1 k.k. penalizuje zachowania polegające na przeszkadzaniu wykonywaniu praktyk religijnych. Zachowania mogą przybierać formę działania lub zaniechania⁴. W czasowniku „przeszkadzać” użytym w art. 195 k.k. mieści się każde zachowanie, które zakłóca lub utrudnia przebieg aktów religijnych⁵.

Przedmiotem czynności wykonawczej na gruncie art. 195 § 1 k.k. jest akt religijny⁶. Przyjmuje się, że pojęcie aktu religijnego obejmuje każdą czynność religijną, która jest zgodna z rytuałem, ceremonią albo powszechnie przyjętym zwyczajem. Czynności wchodzące w skład aktu religijnego zaliczane są do praktyk religijnych danego związku wyznaniowego⁷. Ustawodawca nie wskazuje, gdzie mają być wykonywane akty religijne. Jednakże głównie są to miejsca sprawowania kultu (kościół, domy modlitwy, cmentarze), lub miejsca czasowego wykonywania praktyk religijnych (miejsce sprawowania Mszy św. polowej, plac przy krzyżu)⁸.

³ Przez znamiona strony przedmiotowej przestępstwa należy rozumieć następujące elementy: czyn, przedmiot wykonawczy, skutek czynu, powiązanie między zachowaniem a skutkiem, sytuację w jakiej czyn popełniono oraz sposób popełnienia. Jednakże nie wszystkie wyróżnione elementy strony przedmiotowej występują we wszystkich opisach ustawowych przestępstw: Do znamion strony przedmiotowej przy przestępstwie z art. 195 k.k. zalicza się czynność wykonawczą, publiczność wykonywania aktów religijnych, przedmiot czynności wykonawczej oraz wymóg regulacji sytuacji prawnej związków wyznaniowych; zob. M. Makarska, *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania w Kodeksie karnym z 1997 roku*, Lublin 2005, s. 106-114.

⁴ Zob. M. Kulik, *Strona przedmiotowa*, w: *Prawo karne materialne. Część ogólna*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2009, s. 175.

⁵ Zob. M. Filar, *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania (art. 194-196)*, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. O. Górniok, Warszawa 2006, s. 638; M. Makarska, *Przestępstwa przeciwko wolności*, s. 136.

⁶ Problemy pojawiające się przy interpretacji pojęcia aktu religijnego oraz niektórych znamion przestępstwa z art. 195 k.k. sygnalizowano już we wcześniejszej publikacji; zob. M. Materniak, *Złośliwe przeszkadzanie jako znamię przestępstw z art. 195 k.k.*, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny” 2014, nr 27, s. 55-62.

⁷ Zob. P. Petasz, *Wolność religijna w Polsce i jej karnoprawna ochrona na gruncie art. 195 Kodeksu karnego z 1997 roku*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2005, t. 13, s. 278; J. Piórkowska-Flieger, *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania*, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2011, s. 437.

⁸ M. Makarska, *Przestępstwa przeciwko wolności*, s. 113.

Przeszkadzanie – zgodnie z omawianym przepisem – dotyczy aktu religijnego wykonywanego publicznie. Pojęcie „publiczności” interpretowane jest stosunkowo szeroko. Przyjmuje się, że „publicznie” działa się w miejscu ogólnie dostępnym dla nieokreślonego kręgu osób. Treść działania nie musi docierać do nieokreślonej liczby osób, jednak muszą zostać stworzone warunki na to pozwalające, ze względu na miejsce lub sposób działania⁹. Publiczność czynu występuje, gdy może on być dostrzeżony przez nieokreśloną bliżej liczbę osób¹⁰. Poza ochroną pozostają czynności religijne wykonywane prywatnie. Dla porównania w art. 195 § 2 k.k. nie wprowadzono rozróżnienia na prywatne i publiczne wykonywanie czynności związanych z pochowaniem osoby zmarłej. Ponadto pogrzeb i uroczystości żałobne mogą mieć charakter świecki i religijny. Te o charakterze religijnym nie muszą należeć do obrzędowości związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej¹¹.

II. Formy regulacji sytuacji prawnej związków wyznaniowych

W art. 195 § 1 k.k. tak jak i w Konstytucji RP¹² posłużono się pojęciem „kościół i inne związki wyznaniowe”. Zgodnie z przepisami ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania sformułowanie „kościół i inne związki wyznaniowe” stosuje się na określenie wspólnot religijnych „zakładanych w celu wyznawania i szerzenia wiary religijnej, które posiadają własny ustrój, doktrynę i obrzędy kultowe”¹³. W ustaleniu znaczenia pojęcia „związek wyznaniowy” pomocna jest także nauka prawa oraz orzecznictwo sądowe. Według J. Krukowskiego związkiem wyznaniowym jest grupa ludzi oparta na więzi duchowej, której źródłem jest wiara. Grupa ta akceptuje taką samą doktrynę religijną. Posiada też własną

⁹ O. Górniok, R. Zawłocki, *Rozdział XXIX. Przepęstwa przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorzędu terytorialnego, w: Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 222-316. Tom II*, red. A. Wąsek, R. Zawłocki, Warszawa 2010, s. 60.

¹⁰ R. Góral, *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 1996, s. 202.

¹¹ Zob. S. Hyps, *Przepęstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania*, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2014, s. 758-759; M. Makarska, *Przepęstwa przeciwko wolności*, s. 108., M. Materniak, *Złóśliwe przeszkadzanie*, s. 56-57; R. Stefański, *Przepęstwo złośliwego przeszkadzania*, s. 60; 63-64; W. Świda, *Prawo karne. Część ogólna*, Warszawa 1966, s. 110.

¹² Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku, Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483 z późn. zm.

¹³ Ustawa z dnia 17 maja 1989 roku o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, Dz. U. 2005, Nr 231, poz. 1965 z późn. zm.; dalej: ustawa wyznaniowa.

strukturę organizacyjną oraz charakter trwałej instytucji społecznej¹⁴. Pojęcie „kościół” (łac. *ecclesia*) odnosi się w zasadzie do wspólnot religijnych o rodowodzie chrześcijańskim, natomiast „inne związki wyznaniowe” do wspólnot pozachrześcijańskich¹⁵. „Związki wyznaniowe” to zatem pojęcie zbiorcze.

Akty prawne przewidują różne tryby uregulowania sytuacji prawnej związków wyznaniowych. Formy regulacji stosunków między państwem a związkami wyznaniowymi określa Konstytucja RP oraz ustawa wyznaniowa. Związki wyznaniowe mają uregulowaną sytuację prawną na mocy tzw. ustaw indywidualnych bądź w trybie rejestracyjnym. Tylko sytuację Kościoła katolickiego kształtują postanowienia umowy międzynarodowej, gdyż tylko ten związek wyznaniowy jest reprezentowany przez instytucję posiadającą podmiotowość prawnomiędzynarodową (tj. przez Stolicą Apostolską)¹⁶.

Zgodnie z art. 25 ust. 5 Konstytucji RP „Stosunki między Rzeczpospolitą Polską a innymi kościołami oraz związkami wyznaniowymi określają ustawy uchwalone na podstawie umów zawartych przez Radę Ministrów z ich właściwymi przedstawicielami”. Sytuacja prawna związku wyznaniowego może zatem zostać uregulowana na podstawie odnoszącej się do niego ustawy. Podstawą do uchwalenia takiej ustawy jest uzgodniona wcześniej umowa, którą z reguły poprzedzają negocjacje¹⁷. Umowy pomiędzy Radą Ministrów a właściwymi przedstawicielami związków wyznaniowych nie są źródłami prawa powszechnie obowiązującego¹⁸. Istotą regulacji sytuacji prawnej w formie ustawowej jest możliwość określenia jej treści na podstawie umów. O kształcie przepisów współdecyduje związek

¹⁴ J. Krukowski, *Konstytucyjny system relacji między państwem a Kościołem katolickim oraz innymi związkami wyznaniowymi*, w: *Ustrój konstytucyjny Rzeczypospolitej Polskiej*, red. R. Mojak, Lublin 2000, s. 104.

¹⁵ J. Krukowski, *Kościół i Państwo. Podstawy relacji prawnych*, Lublin 2000, s. 277-278; H. Misztal, *Wprowadzenie do prawa wyznaniowego*, w: *Prawo wyznaniowe*, red. H. Misztal, P. Stanisław, Lublin 2003, s. 30; zob. Wyrok NSA z dnia 23 stycznia 1998 roku, I SA 1065/97, ONSA 1998, Nr 4 poz. 135.

¹⁶ Sytuację prawną Kościoła katolickiego w Polsce reguluje Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą z dnia 28 lipca 1993 roku, Dz. U. 1998, Nr 51, poz. 318 oraz ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. z 2013, poz. 1169, z późn. zm.; zob. J. Krukowski, *Kościół i Państwo*, s. 297-298.

¹⁷ Zob. P. Sobczyk, *Negocjacje i zawarcie umowy z art. 25 ust. 5 Konstytucji RP*, w: *Układowe formy regulacji stosunków między państwem a związkami wyznaniowymi (art. 25 ust. 4-5 Konstytucji RP)*, red. P. Stanisław, M. Ordon, Lublin 2013, s. 277-288.

¹⁸ M. Olszówka, *Charakter prawny umowy, o której mowa w art. 25 ust. 5 Konstytucji RP*, w: *Układowe formy regulacji stosunków między państwem a związkami wyznaniowymi (art. 25 ust. 4-5 Konstytucji RP)*, red. P. Stanisław, M. Ordon, Lublin 2013, s. 292; P. Stanisław, *Stosunki między państwem a kościołami i innymi związkami wyznaniowymi w Rzeczypospolitej Polskiej - zarys problematyki*, w: *Podstawy regulacji stosunków państwo-kościół w Rzeczypospolitej Polskiej i Republice Włoskiej*, red. P. Czarnek, D. Dudek, P. Stanisław, Lublin 2010, s. 30.

wyznaniowy, nie jest to więc wyłącznie decyzja strony państwowej¹⁹. Na podstawie indywidualnych aktów normatywnych mają uregulowany status prawny następujące kościoły i inne związki wyznaniowe: Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny²⁰, Kościół Ewangelicko-Reformowany w Rzeczypospolitej Polskiej²¹, Kościół Ewangelicko-Augsburski w Rzeczypospolitej Polskiej²², Kościół Ewangelicko-Metodystyczny w Rzeczypospolitej Polskiej²³, Kościół Starokatolicki Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej²⁴, Kościół Katolicki Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej²⁵, Wschodni Kościół Staroobrzędowy²⁶, Muzułmański Związek Religijny w Rzeczypospolitej Polskiej²⁷, Karański Związek Religijny w Rzeczypospolitej Polskiej²⁸, Kościół Polskokatolicki w Rzeczypospolitej Polskiej²⁹, Kościół Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej³⁰, Kościół Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej³¹, Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich Rzeczypospolitej Polskiej³², Kościół Zielonoświątkowy w Rzeczypospolitej Polskiej³³.

¹⁹ P. Stanisławski, *Naczelne zasady instytucjonalnych relacji państwo-kościół*, w: A. Mezglewski, H. Misztal, P. Stanisławski, *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2011, s. 85-86.

²⁰ Ustawa z dnia 4 lipca 1991 r. o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Dz. U. 2014, poz. 1726 z późn. zm.

²¹ Ustawa z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 2015, poz. 483 z późn. zm.

²² Ustawa z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 2015, poz. 43 z późn. zm.

²³ Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Metodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 2014, poz. 1712 z późn. zm.

²⁴ Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 2015, poz. 14 z późn. zm.

²⁵ Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 2015, poz. 44 z późn. zm.

²⁶ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 marca 1928 r. o stosunku Państwa do Wschodniego Kościoła Staroobrzędowego, nie posiadającego hierarchii duchownej, Dz. U. 1928, Nr 38, poz. 363 z późn. zm.

²⁷ Ustawa z dnia 21 kwietnia 1936 r. o stosunku Państwa do Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 1936, Nr 30, poz. 240 z późn. zm.

²⁸ Ustawa z dnia 21 kwietnia 1936 r. o stosunku Państwa do Karańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 1936, Nr 30, poz. 241 z późn. zm.

²⁹ Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 2014, poz. 1599 z późn. zm.

³⁰ Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 2014, poz. 1889 z późn. zm.

³¹ Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 2015, poz. 169 z późn. zm.

³² Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 2014, poz. 1798 z późn. zm.

³³ Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Zielonoświątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 2015, poz. 13 z późn. zm.

W Polsce obok związków mających uregulowaną sytuację na podstawie odrębnych ustaw istnieją związki wyznaniowe wpisane do rejestru zgodnie z zasadami określonymi w ustawie wyznaniowej. Prowadzenie rejestru kościołów i innych związków wyznaniowych oraz organizacji międzykościelnych należy do kompetencji ministra do spraw wyznań religijnych (obecnie Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji)³⁴. Dokonana w 1997 roku nowelizacja ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania miała na celu zaostrenie wymogów rejestracyjnych. Regulacja tej kwestii zamieszczona jest w Dziale III zatytułowanym „Rejestrowanie kościołów i innych związków wyznaniowych” (art. 30-38.). W wersji pierwotnej ustawy tytuł Działu III brzmiał „Tworzenie kościołów i innych związków wyznaniowych”. Mogło to prowadzić do błędnego wniosku, że państwo tworzy związki wyznaniowe, a nie ich wyznawcy³⁵.

Przepisy prawne ustawy wyznaniowej wskazują w jakich okolicznościach może zostać wydana decyzja o odmowie wpisu. Ma to miejsce, gdy upłynął termin do uzupełnienia braków lub uchybień (art. 33 ust. 2), wniosek zawiera postanowienia pozostające w sprzeczności z przepisami ustaw chroniącymi bezpieczeństwo i porządek publiczny, zdrowie, moralność publiczną, władzę rodzicielską albo podstawowe prawa i wolności innych osób (art. 33 ust. 3)³⁶. Osobną

³⁴ M. Piszcz-Czapla, *Rejestr Kościołów i związków wyznaniowych*, w: *Prawo państwowe a prawo wewnętrzne związków wyznaniowych. Pamiętnik VII Zjazdu Katedr i Wykładowców Prawa Wyznaniowego. Gniezno 11-12 IX 2010*, red. K. Krasowski, M. Materniak-Pawłowska, M. Stanulewicz, Poznań 2010, s. 152.

³⁵ Zgodnie z przepisami ustawowymi prawo wpisu do rejestru jest realizowane przez złożenie organowi rejestrowemu deklaracji o utworzeniu kościoła lub innego związku wyznaniowego i wniosku o wpis do rejestru. Prawo wniesienia wniosku przysługuje obecnie co najmniej 100 obywatelom polskim posiadającym pełną zdolność do czynności prawnych. Wnioskodawcy składają listę zawierającą ich notarialnie poświadczone podpisy, potwierdzając w ten sposób treść wniosku o wpis i deklaracji o utworzeniu kościoła lub innego związku wyznaniowego. Podają ponadto: imię i nazwisko, datę urodzenia, miejsce zamieszkania oraz rodzaj, serię i numer dokumentu tożsamości, a także numer PESEL każdego z wnioskodawców. Wniosek powinien zawierać: listę osób zgłaszających (o czym powyżej) oraz ich dane, informację o dotychczasowych formach życia religijnego i metodach działania kościoła lub innego związku wyznaniowego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, informację o podstawowych celach, źródłach i zasadach doktrynalnych, obrzędach religijnych, adres siedziby kościoła lub innego związku wyznaniowego oraz dane osób wchodzących do kierowniczych organów wykonawczych, a także statut (art. 30-32 ustawy wyznaniowej); zob. M. Piszcz-Czapla, *Rejestr Kościołów i związków wyznaniowych*, s. 152-158.

³⁶ A. Mezglewski, *Rejestrowanie związków wyznaniowych*, w: A. Mezglewski, H. Misztal, P. Stanisławski, *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2011, s. 279; Podnosi się, że rejestracja nie powinna nastąpić również wówczas, gdy organizacja w istocie nie jest wspólnotą religijną, tylko za taką się podaje, czyli nie ma cech religii. W wyrokach Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego z dnia 8 kwietnia 2014 roku oraz dnia 19 maja 2016 roku w sprawie umorzenia postępowania o wpis Kościoła Latającego Potwora Spaghetti do rejestru związków wyznaniowych stwierdzono, że odmowa wpisu do rejestru może nastąpić tylko na podstawie art. 33 ust. 2 i 3 ustawy o gwarancjach wolności

kwestią prawną pozostaje możliwość wykreślenia związków wyznaniowych z rejestru w przypadku gdy uzyska on uregulowaną sytuację prawną i majątkową w odrębnej ustawie. Dzieje się to tak również, gdy związek wyznaniowy złoży zawiadomienie o zaprzestaniu swojej działalności. Wykreślenie z rejestru następuje ponadto, gdy kościół lub inny związek wyznaniowy utracił cechy warunkujące uzyskanie wpisu. Dotyczy to w szczególności kościoła lub innego związku wyznaniowego, który w ciągu trzech lat nie odpowiedział na żądanie organu i nie dokonał aktualizacji danych. Istnieje także możliwość wykreślenia związku wyznaniowego z rejestru, jeśli jego działalność rażąco narusza prawo lub postanowienia statutu. Takie naruszenie stwierdza prawomocnym wyrokiem sąd na wniosek organu rejestrowego lub prokuratora (art. 36 ust. 2)³⁷.

III. Zasada równouprawnienia a wymóg posiadania uregulowanej sytuacji prawnej przez związek wyznaniowy

Przepis art. 195 §1 k.k. jasno określa, że ochrona dotyczy wykonywania aktów religijnych kościołów i innych związków wyznaniowych o uregulowanej sytuacji prawnej. Zdaniem N. Kłaczyńskiej tak sformułowany przepis dyskryminuje związki niezarejestrowane. Grupy religijne, które nie są wpisane do rejestru, niekoniecznie działają „nielegalnie”. Istnieją więc związki religijne o sytuacji nieuregulowanej prawnie pozbawione ochrony karnej. Jej zdaniem pojęcie „uregulowana sytuacja prawna” jest nieostre³⁸. J. Koredczuk również podnosi, że może pojawić się w niedługim czasie reinterpretacja pojęcia „uregulowanej sytuacji prawnej”. Dla niektórych do powstania i funkcjonowania wspólnoty religijnej nie jest wymagany

sumienia i wyznania. Zgodnie z tym prawidłowa wykładnia art 33 ust. 2 ustawy nie pozwalała na odmowę rejestracji wówczas, gdy wnioskująca o to organizacja nie ma cech religii. W odniesieniu do tego rodzaju organizacji nie można stosować art. 32 ustawy. Nie znaczy to jednak, że powinna nastąpić rejestracja. Za właściwą w takiej sytuacji należy uznać odmowę wszczęcia postępowania zgodnie z art. 61a ustawy z dnia 14 czerwca 1960 roku - Kodeks postępowania administracyjnego. Natomiast w razie ujawnienia takiej okoliczności już po wszczęciu postępowania powinno ono zostać umorzony w oparciu o art. 105 § 1 tego kodeksu. Zwolennicy Kościoła Latającego Spaghetti nie zgadzają się jednak z odmową wpisu do rejestru, dlatego też 13 lipca 2016 przedłożyli skargę kasacyjną do Naczelnego Sądu Administracyjnego. Dokumenty z przebiegu rejestracji dostępne są na stronie internetowej Kościoła Latającego Spaghetti; zob. <https://klps.pl/nowosci/rejestracja-kocioa.html>.

³⁷ Zob. A. Mezglewski, *Rejestrowanie związków wyznaniowych*, s. 285-286.

³⁸ Zob. N. Kłaczyńska, *Dyskryminacja religijna a prawnokarna ochrona wolności sumienia i wyznania*, Wrocław 2005, s. 205-206.

wpis do rejestru, tylko woła wyznawców do jej powstania. Autor ten wskazuje jednocześnie, że przyczyniłoby się do rozszerzenia ochrony na inne grupy religijne, choć aktualnie w rejestrze wpisana jest już nie mała liczba związków wyznaniowych³⁹. W dziale A rejestru na dzień 2 lipca 2018 roku wpisanych było 165 związków wyznaniowych, w dziale B wpisano 5 organizacji międzykościelnych⁴⁰.

Postulaty zmian w art. 195 k.k. pojawiają się od kilku lat w związku ze wzrostem zainteresowania społecznego kryminalizacją zachowań polegających na naruszeniu wolności sumienia i wyznania. Dla przykładu w 2014 roku przygotowano projekt poselski, który zakładał wykreślenie z art. 195 § 1 k.k. sformułowania „o uregulowanej sytuacji prawnej”. Przepis otrzymałby brzmienie: „Kto złośliwie przeszkadza publicznemu wykonywaniu aktu religijnego kościoła lub innego związku wyznaniowego podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2”. Zmiana taka miała uwzględniać „postępującą pluralizację życia społecznego oraz brak obowiązku rejestrowania się wspólnot religijnych”, a także zasadę równości. W uzasadnieniu do proponowanych zmian podkreślono, iż obecne sformułowanie przepisu zawęży ochronę do związków wyznaniowych o uregulowanej sytuacji prawnej, wykluczając inne grupy religijne. W ocenie osób przygotowujących projekt „takie ograniczenie nie ma podstawy dogmatycznej. Publiczna prawno-karna ochrona aktów religijnych stała się dodatkowym przywilejem organizacji, które zdecydowały się na uregulowanie sytuacji prawnej”⁴¹. Ponadto można usłyszeć głosy stwierdzające, iż art. 195 § 1 k.k. jest uprzywilejowaniem osób wierzących, ponieważ zapewnia im szczególną ochronę wolności w zakresie swobodnego wykonywania aktów religijnych w sferze publicznoprawnej.

Zgodnie z przepisami Konstytucji kościoły i inne związki wyznaniowe są równouprawnione (art. 25 ust.1). Zasada równouprawnienia ma swoją podstawę w art. 32 Konstytucji, który określa zasadę równości oraz zakaz dyskryminacji z jakiegokolwiek przyczyny w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym⁴². Zasada równości oznacza, że wszystkie podmioty prawne, charakteryzujące się w równym stopniu daną cechą istotną, powinny być traktowane równo, a więc

³⁹ J. Koredczuk, *Ewolucja prawno-karnej ochrony wolności sumienia i wyznania*, s. 86-87.

⁴⁰ Zgodnie z informacją podaną przez Departament przy MSWiA; zob. <https://mswia.gov.pl/download/1/32127/ostE-RejestrEBo2072018r.pdf>.

⁴¹ Przebieg procesu legislacyjnego - druk nr 2297 dostępny jest na stronie Sejmu: <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=2297>.

⁴² D. Dudek, *Równouprawnienie kościołów i związków wyznaniowych na tle konstytucyjnych zasad prawa wyznaniowego*, w: *Prawo wyznaniowe w systemie prawa polskiego. Materiały z I Ogólnopolskiego Sympozjum Prawa Wyznaniowego*, red. A. Mezglewski, Lublin 2004, s. 201, 204.

według jednakowej miary, bez różnicowań zarówno faworyzujących, jak i dyskryminujących⁴³. Związki wyznaniowe również mają być traktowane przez prawo identycznie ze względu na określoną cechę, która jest dla nich wspólna. Rozumienie zasady równouprawnienia nie polega na jej absolutyzowaniu, wykluczającym jakiegokolwiek różnice. Zróżnicowanie sytuacji prawnej podmiotów podobnych musi być uzasadnione, w przeciwnym razie doszłoby do naruszenia norm konstytucyjnych⁴⁴.

Według W. Janygi „cechą relewantną z punktu widzenia ochrony karnej art. 194-196 mogłoby zatem być np. wyznawanie religii, której zasady nie naruszają codziennej praktyki życia. Trudno sobie wyobrazić, aby nawet przy największym szacunku dla wolności sumienia i wyznania, karać tak samo za znieważenie przedmiotu czci religijnej chrześcijan i za zabicie krowy, który to akt mógłby obrazić uczucia religijne mieszkających w Polsce hinduistów”. W prawie karnym funkcjonuje zasada *ultima ratio*, zasada określoności przepisu karnego i zasada tworzenia prawa możliwego do wyegzekwowania. Może się więc pojawić sytuacja w której zróżnicowanie sytuacji podmiotów podobnych ma uzasadnienie ze względu na konkretną cechę istotną. Zasady równości i równouprawnienia nie oznaczają identyczności. Równouprawnienie zachodzi pod pewnymi względami. Każdą sytuację, w której następuje zróżnicowanie, należy wnikliwie przeanalizować. Prawo karne nie może stać na straży wszystkich zachowań religijnych, gdyż niektóre z nich są nie do przyjęcia w naszej kulturze i porządku prawnym, np. brutalne rytuały. Niektóre praktyki mogą nawet wypełniać znamiona określonych czynów zabronionych⁴⁵.

Związki wyznaniowe opierają się na prawie ludzi do wolności sumienia i religii oraz na społecznej naturze człowieka⁴⁶. Pozycje związków wyznaniowych w państwie, a także ich status prawny jest zawsze funkcją praw i swobód przyznanych osobie⁴⁷. Konsekwencją zapewnienia każdemu człowiekowi wolności sumienia i wyznania, wynikającej z przyrodzonej godności, jest równouprawnienie związków wyznaniowych⁴⁸. Wyznawcy korzystają z przysługującej im wolności religij-

⁴³ Orzeczenie TK z dnia 9 marca 1988 roku, U 7/87, OTK 1988, Nr 1, poz.1; zob. A. M. Abramowicz, *Zasada równouprawnienia związków wyznaniowych w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2015, t. 18, s. 238; N. Kłaczyńska, *Dyskryminacja religijna*, s. 38-42.

⁴⁴ D. Dudek, *Równouprawnienie kościołów i związków wyznaniowych*, s. 202.

⁴⁵ Zob. W. Janyga, *Przestępstwo obrazy uczuć religijnych w polskim prawie karnym w świetle współczesnego pojmowania wolności sumienia i wyznania*, Warszawa 2010, s. 144-148.

⁴⁶ J. Krukowski, *Kościół i Państwo*, s. 277; F. J. Mazurek, *Państwo laickie czy państwo konfesyjne - błędna alternatywa*, w: *Ecclesia et status. Księga jubileuszowa z okazji 40-lecia pracy naukowej prof. J. Krukowskiego*, red. A. Dębiński, K. Orzeszyna, M. Sitarz, Lublin 2004, s. 200.

⁴⁷ J. Szymanek, *Konstytucyjna regulacja stosunków państwo-kościół (ujęcie komparatystyczne)*, „Państwo i Prawo” 2000, nr 4, s. 39.

⁴⁸ Wyrok TK z 2 grudnia 2009 roku, U 10/07, OTK-A, U 10/07, Nr 11, poz. 163.

nej poprzez tworzenie związków wyznaniowych oraz dobrowolne członkostwo w grupach religijnych⁴⁹. Zgodnie ze standardami europejskimi państwo powinno jasno wskazywać warunki jakie ma spełnić grupa religijna dla uregulowania swojej sytuacji prawnej. Samo prowadzenie ewidencji określonych grup znajduje uzasadnienie w potrzebie zapewnienia bezpieczeństwa publicznego. Uregulowanie sytuacji prawnej związku wyznaniowego stanowi formalne potwierdzenie jego istnienia na forum państwowoprawnym⁵⁰. Jak słusznie twierdzi A. Mezglewski „poddanie się procesowi rejestracji można co najwyżej potraktować, jako formę przywileju, polegającego na uczestnictwie w publicznym obrocie prawnym na specjalnych zasadach”⁵¹. Uregulowanie sytuacji prawnej związku wyznaniowego poprzez jego rejestrację ułatwia jego funkcjonowanie w społeczeństwie, jednocześnie wymuszając pewne zachowania, np. sporządzenie statutu, który musi spełniać określone wymogi prawne⁵². Należy odnotować propozycję wpisywania związków wyznaniowych do Krajowego Rejestru Sądowego. Dzięki temu możliwy byłby łatwiejszy dostęp do podstawowych informacji dotyczących wpisanych podmiotów, np. do statutów określonego związku wyznaniowego. Aktualnie dostęp do informacji rejestrowanych związków wyznaniowych jest ograniczony⁵³.

Związek wyznaniowy określa formy kultu, które są zgodne z przyjmowaną religią. Człowiek natomiast w tych aktach religijnych uczestniczy. Poprzez wykonywanie praktyk religijnych wykonuje określone nakazy religii, czyniąc to jako jednostka i członek określonego związku wyznaniowego⁵⁴. Przedmiotem ochrony w świetle art. 195 § 1 k.k. jest wolność religii w zakresie publicznego wykonywania

⁴⁹ A. Mezglewski, *Utworzenie oraz rejestracja związku wyznaniowego jako przejawy wolności religijnej*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2016, t. 18, s. 124-12; Zagadnienie dopuszczalności bycia członkiem związku wyznaniowego jest przedmiotem rozważań doktryny oraz sądów; zob. Wyrok SN z 15 września 2017 roku, III CSK 241/16 oraz glosy: W. Brzozowski, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 15.09.2017 r.*, III CSK 241/16, „Przegląd Sądowy” 2018, t. 4, s. 96-103; P. Borecki, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 15 września 2017 r. (III CSK 241/16) - przyjęcie w poczet członków gminy wyznaniowej żydowskiej*, „Radca Prawny. Zeszyty naukowe” 2018, nr 14, s. 127-139.

⁵⁰ J. Dziobek-Romański, *Uznawanie związków religijnych w Polsce (1944-1989) narzędziem dyskryminacyjnej polityki władz*, Lublin 2004, s. 50-51.

⁵¹ A. Mezglewski, *Utworzenie oraz rejestracja związku wyznaniowego*, s. 127.

⁵² P. Kroczyk, P. Ulman, *Argument statystyczny w rejestracji Kościołów i związków wyznaniowych - przyczynek do dyskusji*, „Opolskie Studia Administracyjno- Prawne” 2015, t. 13, s. 63.

⁵³ P. Borecki, *Prawo wyznaniowe w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku*, Warszawa 2013, s. 62-63.

⁵⁴ Zob. W. Brzozowski, *Uzewewnętrznianie przynależności religijnej. Zagadnienia systemowe, w: Prawne granice wolności sumienia i wyznania*, red. R. Wieruszewski, M. Wyrzykowski, L. Kondratiewa-Bryzik, Warszawa 2012, s. 271; J. Dziobek-Romański, *Uznawanie związków religijnych w Polsce* s. 35.

aktu religijnego. Przepis ten chroni wolność w zakresie indywidualnym i wspólnotowym⁵⁵.

Usunięcie wymogu uregulowanej sytuacji prawnej z art. 195 k.k. mogłoby doprowadzić do trudności ustalenia ustawowych znamion czynu, ze względu na brak definicji związku wyznaniowego, a także konieczności jego zarejestrowania (opinia Krajowej Rady Sądownictwa z dnia 29 maja 2014 roku). W świetle stanowiska Rządu do poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny (druk sejmowy nr 2297) „obecna regulacja przepisu art. 195 § 1 k.k. jest zatem konsekwencją rozwiązań przyjętych na gruncie prawa publicznego”. Obowiązujące prawo daje szeroką możliwość uregulowania sytuacji prawnej przez związki wyznaniowe. To sami wyznawcy swobodnie mogą decydować o utworzeniu związku wyznaniowego. Państwo natomiast określa procedury rejestracyjne, które zabezpieczają przed uregulowaniem sytuacji prawnej wspólnoty religijnej, której działalność narusza bezpieczeństwo, porządek publiczny, zdrowie, moralność publiczną, władzę rodzicielską albo podstawowe prawa i wolności innych osób. Usunięcie omawianego wymogu wpłynęłoby niekorzystnie na postępowanie karne, w którym należałoby ustalić, czy dana wspólnota ma charakter religijny⁵⁶.

Należy jeszcze raz podkreślić, że wymóg uregulowanej sytuacji prawnej określony w art. 195 § 1 k.k. odnosi się do kościołów i innych związków wyznaniowych. Mogą one mieć uregulowaną sytuację prawną – jak to wcześniej przedstawiono – na podstawie ustawy lub wpisu do rejestru. Nie występują tu przesłanki do różnicowania sytuacji związków wyznaniowych ze względu na formę regulacji ich położenia prawnego. Bez znaczenia pozostaje, czy wykonywanie aktów religijnych dotyczy związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej na mocy ustawy czy w trybie rejestracyjnym⁵⁷.

IV. Podsumowanie

Aktualnie obowiązujący przepis dotyczący przestępstwa przeszkadzania publicznemu wykonywaniu aktu religijnego przewiduje wymóg uregulowanej sytuacji prawnej związku wyznaniowego. Ochrona na gruncie omawianego przepisu obejmuje akty religijne wszystkich związków wyznaniowych o uregulowanej

⁵⁵ S. Hypś, *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania*, s. 757-758.

⁵⁶ Zob. przebieg procesu legislacyjnego. Druki i opinie dostępne na stronie Sejmu: <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=2297>.

⁵⁷ J. Sobczak, M. Gołda-Sobczak, *Problem rejestracji kościołów i związków wyznaniowych w polskim systemie prawnym*, s. 84.

sytuacji prawnej bez względu na jej formę. Natomiast praktyki religijne wspólnot o nieuregulowanej sytuacji prawnej, a także praktyki stowarzyszeń światopoglądowych o charakterze religijnym nie podlegają ochronie.

W Polsce uregulowaną sytuację prawną ma ponad 180 związków wyznaniowych. Procedura rejestracyjna pozwala na weryfikację grup religijnych, które mogłyby być przykładowo niebezpieczne dla społeczeństwa lub opierać się na założeniach niezgodnych z porządkiem prawnym. Wykonywanie aktów religijnych związku wyznaniowego nie może naruszać niczyich praw i wolności oraz takich wartości jak moralność, czy porządek publiczny. Nie może ono ośmieszać innych religii. Nie do zaakceptowania są także okrutne i brutalne rytuały. W świetle obowiązującej regulacji chroniona jest wolność wyznania w aspekcie indywidualnym i wspólnotowym. Wymóg uregulowanej sytuacji prawnej związków wyznaniowych czyni ochronę możliwą do wyegzekwowania, doprecyzowując znamiona przestępstwa. Kościół lub inny związek wyznaniowy dzięki uregulowaniu sytuacji prawnej zajmuje określone miejsce w sferze publicznej i jest możliwa jego identyfikacja. Państwo natomiast daje możliwość uregulowania sytuacji prawnej związków wyznaniowych. Proces rejestracyjny związków wyznaniowych nie jest jednak doskonały. Może on w przyszłości ulec modyfikacjom. Nie można również wykluczyć, iż pod wpływem dynamicznych zmian zachodzących w społeczeństwie oraz podejścia do wolności sumienia i wyznania zakres ochrony na gruncie art. 195 k.k. może ulec rozszerzeniu.

Bibliografia

Akty prawne

- Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą z dnia 28 lipca 1993 roku, Dz. U. 1998, Nr 51, poz. 318.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku, Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 21 kwietnia 1936 roku o stosunku Państwa do Karaïmskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 1936, Nr 30, poz. 241 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 21 kwietnia 1936 roku o stosunku Państwa do Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 1936, Nr 30, poz. 240. z późn. zm.
- Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 roku - Kodeks postępowania administracyjnego, Dz. U. 2013, poz. 267 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 17 maja 1989 roku o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, Dz. U. 2005, Nr 231, poz. 1965 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 17 maja 1989 roku o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 2013, poz. 1169 z późn. zm.

- Ustawa z dnia 4 lipca 1991 roku o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Dz. U. 2014, poz. 1726 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 13 maja 1994 roku o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 2015, poz. 43 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 13 maja 1994 roku o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 2015, poz. 483 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 roku o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 2014 poz. 1712 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 roku o stosunku Państwa do Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 2014, poz. 1599 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 roku o stosunku Państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 2015, poz. 169 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 roku o stosunku Państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 2014, poz. 1889 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 20 lutego 1997 roku o stosunku Państwa do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 2015, poz. 14 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 20 lutego 1997 roku o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 2015, poz. 44 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 20 lutego 1997 roku o stosunku Państwa do Kościoła Zielonoświątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 2015, poz. 13 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 20 lutego 1997 roku o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 2014. poz. 1798 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks karny, Dz. U. 1997, Nr 88, poz. 553 z późn. zm.
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 marca 1928 roku o stosunku Państwa do Wschodniego Kościoła Staroobrzędowego, nie posiadającego hierarchii duchownej, Dz. U. 1928, Nr 38, poz. 363, z późn. zm.

Orzecznictwo

- Orzeczenie TK z dnia 9 marca 1988 roku, U 7/87, OTK 1988, Nr 1, poz. 1
- Wyrok NSA z dnia 23 stycznia 1998 roku, I SA 1065/97, ONSA 1998, Nr 4 poz. 135.
- Wyrok TK z 2 grudnia 2009 roku, U 10/07, OTK-A, U 10/07, Nr 11, poz. 163.
- Wyrok SN z 15 września 2017 roku, III CSK 241/16.

Literatura

- Abramowicz A.M., *Zasada równouprawnienia związków wyznaniowych w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2015, t. 18.

- Borecki P., *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 15 września 2017 r. (III CSK 241/16) - przyjęcie w poczet członków gminy wyznaniowej żydowskiej*, „Radca Prawny. Zeszyty naukowe” 2018, nr 14.
- Borecki P., *Prawo wyznaniowe w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku*, Warszawa 2013.
- Brzozowski W., *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 15.09.2017 r., III CSK 241/16, „Przegląd Sądowy” 2018, t. 4.*
- Brzozowski W., *Uzewnętrznianie przynależności religijnej. Zagadnienia systemowe, w: Prawne granice wolności sumienia i wyznania*, red. R. Wieruszewski, M. Wyrzykowski, L. Kondratiewa-Bryzik, Warszawa 2012.
- Dudek D., *Równouprawienie kościołów i związków wyznaniowych na tle konstytucyjnych zasad prawa wyznaniowego*, w: *Prawo wyznaniowe w systemie prawa polskiego. Materiały z I Ogólnopolskiego Sympozjum Prawa Wyznaniowego*, red. A. Mezglewski, Lublin 2004.
- Dziobek-Romański J., *Uznawanie związków religijnych w Polsce (1944-1989) narzędziem dyskryminacyjnej polityki władz*, Lublin 2004.
- Filar M., *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania (art. 194-196)*, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. O. Górniok, Warszawa 2006.
- Góral R., *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 1996.
- Górniok O., Zawłocki R., *Rozdział XXIX. Przestępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego*, w: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 222-316. Tom II*, red. A. Wąsek, R. Zawłocki, Warszawa 2010.
- Hypś S., *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania*, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2014.
- Janyga W., *Przestępstwo obrazy uczuć religijnych w polskim prawie karnym w świetle współczesnego pojmowania ołności sumienia i wyznania*, Warszawa 2010.
- Kłączyńska N., *Dyskryminacja religijna a prawnokarna ochrona wolności sumienia i wyznania*, Wrocław 2005.
- Koredczuk J., *Ewolucja prawnokarnej ochrony wolności sumienia i wyznania w Polsce w latach 1989-2009*, w: *Prawo wyznaniowe w Polsce (1989-2009). Analizy-dyskusje-postulaty*, red. D. Walencik, Katowice - Bielsko Biała 2009.
- Kroczek P., Ulman P., *Argument statystyczny w rejestracji Kościołów i związków wyznaniowych - przyczynek do dyskusji*, „Opolskie Studia Administracyjno- Prawne” 2015, t. 13.
- Krukowski J., *Konstytucyjny system relacji między państwem a Kościołem katolickim oraz innymi związkami wyznaniowymi*, w: *Ustrój konstytucyjny Rzeczypospolitej Polskiej*, red. R. Mojak, Lublin 2000.

- Krukowski J., *Kościół i Państwo. Podstawy relacji prawnych*, Lublin 2000.
- Kulik M., *Strona przedmiotowa*, w: *Prawo karne materialne. Część ogólna*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2009.
- Makarska M., *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania w Kodeksie karnym z 1997 roku*, Lublin 2005.
- Materniak M., *Złośliwe przeszkadzanie jako znamię przestępstw z art. 195 k.k.*, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny” 2014, nr 27.
- Mazurek F. J., *Państwo laickie czy państwo konfesyjne- błędna alternatywa*, w: *Ecclesia et status. Księga jubileuszowa z okazji 40-lecia pracy naukowej prof. J. Krukowskiego*, red. A. Dębiński, K. Orzeszyna, M. Sitarz, Lublin 2004.
- Mezglewski A., *Utworzenie oraz rejestracja związku wyznaniowego jako przejawy wolności religijnej*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2016, t. 18.
- Mezglewski A., *Rejestrowanie związków wyznaniowych*, w: A. Mezglewski, H. Misztal, P. Stanisz, *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2011.
- Misztal H., *Wprowadzenie do prawa wyznaniowego*, w: *Prawo wyznaniowe*, red. H. Misztal, P. Stanisz, Lublin 2003.
- Olszówka M., *Charakter prawny umowy, o której mowa w art. 25 ust. 5 Konstytucji RP w: Układowe formy regulacji stosunków między państwem a związkami wyznaniowymi (art. 25 ust. 4-5 Konstytucji RP)*, red. P. Stanisz, M. Ordon, Lublin 2013.
- Petasz P., *Wolność religijna w Polsce i jej karnoprawna ochrona na gruncie art. 195 Kodeksu karnego z 1997 roku*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2005, t. 13.
- Piórkowska-Fliieger J., *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania*, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2011.
- Piszcz-Czapla M., *Rejestr Kościołów i związków wyznaniowych*, w: *Prawo państwowe a prawo wewnętrzne związków wyznaniowych. Pamiętnik VII Zjazdu Katedr i Wykładowców Prawa Wyznaniowego, Gniezno 11-12 IX 2010*, red. K. Krasowski, M. Materniak-Pawłowska, M. Stanulewicz, Poznań 2010.
- Sobczyk P., *Negocjacje i zawarcie umowy z art. 25 ust. 5 Konstytucji RP*, w: *Układowe formy regulacji stosunków między państwem a związkami wyznaniowymi (art. 25 ust. 4-5 Konstytucji RP)*, red. P. Stanisz, M. Ordon, Lublin 2013.
- Stanisz P., *Naczelné zasady instytucjonalnych relacji państwo-kościół*, w: A. Mezglewski, H. Misztal, P. Stanisz, *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2011.
- Stanisz P., *Stosunki między państwem a kościołami i innymi związkami wyznaniowymi w Rzeczypospolitej Polskiej - zarys problematyki*, w: *Podstawy regulacji stosunków państwo-kościół, w Rzeczypospolitej Polskiej i Republice Włoskiej*, red. P. Czarnek, D. Dudek, P. Stanisz, Lublin 2010.
- Stefański R., *Przestępstwo złośliwego przeszkadzania wykonywaniu aktu religijnego (art. 195 §1k.k.)*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 2.

Szymanek J., *Konstytucyjna regulacja stosunków państwo-kościół (ujęcie komparatystyczne)*, „Państwo i Prawo” 2000, nr 4.

Świda W., *Prawo karne. Część ogólna*, Warszawa 1966.

Źródła internetowe

<https://klps.pl/nowosci/rejestracja-kocioa.html>.

<https://mswia.gov.pl/download/1/32127/ostE-RejestrEB02072018r.pdf>.

<http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=2297>.

Streszczenie

Na gruncie art. 195 § 1 Kodeksu karnego ochronie podlega wolność religijna w zakresie publicznego wykonywania aktu religijnego kościoła lub innego związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej. W niniejszym opracowaniu omówiono znamiona strony przedmiotowej przestępstwa złośliwego przeszkadzania aktom religijnym oraz zarysowano formy regulacji sytuacji prawnej kościołów i innych związków wyznaniowych w obowiązującym porządku prawnym. Ponadto podjęto próbę odpowiedzi na pytania dotyczące potrzeby i słuszności wprowadzonego wymogu uregulowanej sytuacji prawnej związku wyznaniowego oraz jego zgodności z zasadą równouprawnienia.

SŁOWA KLUCZOWE: karna ochrona wolności sumienia i wyznania, przestępstwo przeszkadzania wykonywaniu aktów religijnych, rejestracja związków wyznaniowych.

Summary

Freedom of religion in the scope of performing public religious act of church and other religious communities with law situation regularised is protected upon 195 art. par.1 of Penal Code. In this study, traits of questioning party, malicious offence and hampering of religious acts were discussed. The study also outlined forms regulating legal situations of church and other religious communities in the existing legal order. What is more, there was an attempt to answer questions about the need and rightness of implemented legal situation requirement of community and its compatibility with the equality of rights.

KEY WORDS: the criminal protection of the freedom of conscience and religion, crime of disturbing making religious acts, the registration of religious denominations.

Autor

dr Magdalena Materniak, główne zainteresowania: przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania, prawa pacjenta i odpowiedzialność w zawodach medycznych. Email: magdamaterniak@gmail.com.